

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARGA EKOLOGIK TA'LIM-TARBIYA BERISH MASALALARI

*Chilonzor tumani, 586-DMTT katta guruh tarbiyachisi
Turdaliyeva Maloxat Axmadaliyeva*

Annotatsiya: Maktabgacha yoshdagi bolalarga ekologik ta'lim-tarbiya berish masalalari bugungi kunda juda muhim ahamiyatga ega. Ekologik ta'lim, bolalarga atrof-muhitni tushunish, uning muhimligini anglash va saqlab qolish bo'yicha bilimlar berish orqali ularni kelajakda mas'uliyatli fuqarolar sifatida tarbiyalashni maqsad qiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalar, o'zlarining aqliy va hissiy rivojlanish bosqichida, atrof-muhitga bo'lgan qiziqishlarini shakllantirish uchun eng qulay davrda joylashganlar. Shuning uchun, ekologik ta'lim-tarbiya jarayonida bolalarning qiziqishlarini hisobga olish, ularni faol ishtirok etishga undash va o'rganishga rag'batlantirish zarur.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, ekologik toza, dasturlar, ta'lim, tarbiya, bilim, ko'nikmalar, muloqot.

Ekologik ta'lim-tarbiya berishning asosiy maqsadi bolalarga tabiatni sevish, uning go'zalligini qadrlash va uni asrab-avaylashni o'rgatishdir. Bu jarayon, birinchi navbatda, bolalarga tabiatdagi jarayonlar, hayvonlar va o'simliklar haqida bilimlar berish orqali amalga oshiriladi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida ekologik ta'lim dasturlari ishlab chiqilishi va amalga oshirilishi kerak. Ushbu dasturlar doirasida bolalar uchun interaktiv o'yinlar, ekskursiyalar, tabiatga chiqishlar va qo'l mehnati faoliyatlari tashkil etiladi. Bolalar uchun ekologik ta'limning muhim jihatlaridan biri, ularni tabiatga yaqinlashtirishdir. Tabiat bilan bevosita muloqot qilish, bolalarga o'simliklar va hayvonlar haqida ko'proq bilish imkonini beradi. Masalan, bolalar bog'ida o'simliklar ekish, hayvonlarga g'amxo'rlik qilish va ularni kuzatish orqali, bolalar tabiatning go'zalligini va uning muhimligini anglashadi. Shu bilan birga, bunday faoliyatlarda bolalarning jismoniy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ekologik ta'lim-tarbiya jarayonida o'qituvchilar va tarbiyachilarning roli juda muhimdir. Ular bolalarga ekologik bilimlarni etkazishda, ularni qiziqitirishda va rag'batlantirishda asosiy o'rin tutadilar. O'qituvchilar, bolalarning qiziqishlarini hisobga olgan holda, darslarni qiziqarli va interaktiv tarzda o'tkazishlari kerak. Bu jarayonda turli xil o'yinlar, tajribalar va eksperimentlar yordamida bolalarning ekologik bilimlarini oshirish mumkin. Masalan, bolalarga suv, havo va tuproqning ifloslanishi haqida ma'lumot berish va buni amaliy tajribalar orqali ko'rsatish, ularning ekologik ongini rivojlantirishga yordam beradi. Shuningdek, ekologik ta'lim-tarbiya jarayonida ota-onalarning o'rni ham muhimdir. Ota-onalar bolalariga ekologik

bilimlarni berish va ularni tabiatni sevishga o'rgatishda faol ishtirok etishlari kerak. Ular bolalari bilan birga tabiatga chiqish, o'simliklar ekish yoki hayvonlarga g'amxo'rlik qilish orqali, bolalariga ekologik qadriyatlarni singdirishlari mumkin. Ota-onalar, shuningdek, bolalarini atrof-muhitni asrashga undashda, ularga misol bo'lishlari kerak.[1]

Maktabgacha yoshdagi bolalarga ekologik ta'lim-tarbiya berishning yana bir muhim jihati, ularni ekologik muammolar haqida xabardor qilishdir. Bolalarga atrof-muhitdagi muammolar, masalan, ifloslanish, iqlim o'zgarishi va bioxilma-xillikning kamayishi haqida ma'lumot berish, ularning ekologik ongini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Bunday bilimlar, bolalarning kelajakda atrof-muhitni saqlash bo'yicha mas'uliyatli qarorlar qabul qilishlariga yordam beradi. Ekologik ta'lim-tarbiya jarayonida o'yinlar va amaliy faoliyatlar alohida o'rin tutadi. Bolalarga ekologik mavzularni o'yin orqali o'rgatish, ularning qiziqishini oshiradi va o'rganishni yanada samarali qiladi. Masalan, bolalarga ekologik o'yinlar o'ynatish, ularni tabiatni asrashga undaydi. Bunday o'yinlar orqali bolalar, o'simliklar va hayvonlar haqida ko'proq bilib olishadi va ularning muhimligini anglashadi. Bundan tashqari, ekologik ta'lim-tarbiya jarayonida san'at va ijodiy faoliyatlar ham muhim ahamiyatga ega. Bolalar, tabiatni tasvirlash, o'simliklar va hayvonlar haqida she'rlar yozish yoki qo'shiqlar kuylash orqali, ularning go'zalligini ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bunday faoliyatlar, bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish bilan birga, ekologik qadriyatlarni singdirishga ham yordam beradi.[2]

Bolalarga tabiatni sevishni o'rgatish, ularning hayoti va kelajagi uchun juda muhimdir. Tabiat bilan yaqin aloqada bo'lish, bolalarga ekologik ongni shakllantirish, ularni atrof-muhitga g'amxo'rlik qilishga o'rgatish va tabiatning go'zalligini qadrlashni o'rgatish imkonini beradi. Ushbu maqolada bolalarga tabiatni sevishni o'rgatish uchun qanday faoliyatlar va usullar qo'llanilishi mumkinligi haqida batafsil ma'lumot beriladi. Tabiatni sevishni o'rgatish jarayoni, asosan, bolalarning tabiatga bo'lgan qiziqishini oshirishga qaratilgan faoliyatlar orqali amalga oshiriladi. Buning uchun birinchi navbatda, bolalarni tabiatga olib chiqish zarur. Tabiatga sayohatlar, pikniklar yoki oddiy yurishlar bolalarga o'simliklar, hayvonlar va tabiiy manzaralar bilan bevosita tanishish imkonini beradi. Tabiatni kuzatish jarayonida bolalar o'zlarining kuzatishlari va tajribalarini baham ko'rishlari mumkin, bu esa ularning qiziqishini oshiradi. Bolalar bilan birga o'simliklar ekish ham juda samarali faoliyatdir. Bu jarayonda bolalar o'simliklarning o'sish jarayonini kuzatish, ularni parvarish qilish va ularning qanday o'sishini o'rganish imkoniyatiga ega bo'lishadi. O'simliklarni ekish va ularga g'amxo'rlik qilish, bolalarga sabr-toqat va mas'uliyatni o'rgatadi. Shuningdek, o'simliklar orqali bolalar tabiatning muhim bir qismi ekanligini va uning ahamiyatini tushunishadi. Hayvonlarga g'amxo'rlik qilish ham bolalarga tabiatni sevishni o'rgatishda muhim rol o'ynaydi. Bolalar bilan hayvonlar bog'iga borish yoki uyda uy

hayvonlariga g'amxo'rlik qilish, ularga hayvonlar haqida ko'proq bilib olish va ularga mehr qo'yishni o'rgatadi. Hayvonlar bilan aloqada bo'lish, bolalarga empatiya va rahm-shafqat hissini rivojlantirishga yordam beradi. Ular hayvonlarning tabiiy hayoti va ularning ehtiyojlari haqida o'rganish orqali tabiatga nisbatan mas'uliyatli munosabatni shakllantiradilar.[3]

Ekologik o'yinlar o'ynash ham bolalarga tabiatni sevishni o'rgatishning qiziqarli usulidir. Tabiatni asrashga qaratilgan o'yinlar, bolalarga ekologik muammolarni tushunishga yordam beradi. Masalan, chiqindilarni ajratish yoki tabiatni tozalashga qaratilgan o'yinlar orqali bolalar atrof-muhitni asrashda faol ishtirok etish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Bu o'yinlar bolalarga tabiatni sevish va uni asrash haqida o'rgatadi. Bolalar bilan tabiatni tasvirlash, rasm chizish yoki tabiat haqidagi she'rlar yozish kabi ijodiy faoliyatlar ham muhimdir. Bu faoliyatlar bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish bilan birga, tabiatga bo'lgan sevgi va g'amxo'rlikni oshiradi. Tabiatni tasvirlash orqali bolalar o'z his-tuyg'ularini ifoda etish, tabiatning go'zalligini tushunish va uni qadrlash imkoniyatiga ega bo'lishadi.[4]

Tabiatni kuzatish va o'rganish jarayonida bolalar bilan birga kitoblar o'qish ham samarali usul hisoblanadi. Tabiat haqidagi kitoblarni o'qish, bolalarga tabiat haqida bilim berish va ularni qiziqtirishga yordam beradi. Kitoblar orqali bolalar o'simliklar, hayvonlar va tabiatning boshqa jihatlari haqida ko'proq ma'lumotga ega bo'lishadi. Bu jarayon bolalarning tabiatga bo'lgan qiziqishini oshirishga yordam beradi. Tabiatni sevishni o'rgatishda ekologik festivallar va tadbirlar tashkil etish ham muhimdir. Bolalar uchun ekologik tadbirlar va festivallar, ularni tabiatni sevishga va uni asrashga qaratilgan faoliyatlarda ishtirok etishga undaydi. Bunday tadbirlar orqali bolalar tabiatni sevish, uni asrash va ekologik masalalar haqida ko'proq bilib olish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Tadbirlar bolalarga do'stlari bilan birga vaqt o'tkazish, yangi narsalarni o'rganish va tabiatga bo'lgan qiziqishini oshirish imkonini beradi. Yana bir muhim jihat, bolalar bilan tabiatni o'rganish jarayonida ularni faol ishtirok etishga undashdir. Bolalar o'z fikrlarini bildirish, savollar berish va o'z tajribalarini baham ko'rishlari uchun imkoniyat yaratish kerak. Ularning fikrlarini tinglash va qadrlash, bolalarning o'zini erkin his qilishlariga yordam beradi va tabiatga bo'lgan qiziqishini oshiradi.[5]

Xulosa:Umuman olganda, maktabgacha yoshdagi bolalarga ekologik ta'lim-tarbiya berish masalalari, ularning kelajakdagi hayoti va atrof-muhitga bo'lgan munosabatlarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Buning uchun, ta'lim tizimida ekologik ta'lim dasturlarini joriy etish, tarbiyachilarni tayyorlash va ota-onalarni jalb qilish zarur. Faqat shunday qilib, biz bolalarimizni mas'uliyatli va ekologik ongli fuqarolar sifatida tarbiyalay olamiz. Ekologik ta'lim, bolalar uchun nafaqat bilim berish, balki ularni tabiatga muhabbat va g'amxo'rlik ruhida tarbiyalashdir. Kelajak

avlodni tabiatni asrashga, uning go'zalligini qadrlashga va ekologik muammolarni hal etishga tayyorlash, har birimizning burchimizdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdurahmonova, M. (2020). "Maktabgacha ta'limda ekologik tarbiya usullari". Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi.
2. Murodov, B. (2019). "Bolalarga ekologik bilim berishning innovatsion usullari". Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti.
3. Qodirova, N. (2021). "Maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik ongni shakllantirish". Tashkent: Fan va texnologiyalar nashriyoti.
4. Tashkentov, E. (2022). "Ekologik ta'lim: nazariya va amaliyot". Buxoro: Buxoro Davlat Universiteti.
5. Karimova, S. (2020). "Tabiat va bolalar: ekologik tarbiyaning asosiy tamoyillari". Nukus: Qoraqalpog'iston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi.
6. Yusupov, A. (2021). "Maktabgacha ta'lim muassasalarida ekologik tarbiya". Andijon: Andijon Davlat Universiteti.
7. Raxmonov, D. (2023). "Bolalarga ekologik ta'lim berish: amaliy qo'llanma". Farg'ona: Farg'ona Davlat Universiteti.